

Blog 185 Het tij van de geschiedenis

Het speelde zich zo'n 78 jaar geleden af, de oorlog van toen is nu ver weg. Mijn broer Bé, drie jaar ouder dan ik, was nog maar vier jaar. Hij schreef er het volgende over in onze gezinskroniek: "In de tijd dat ik op de kleuterschool zat, werd ik op een gegeven moment iedere morgen opgehaald door een Duitse soldaat! Wat bleek: hij had thuis een kind van ongeveer dezelfde leeftijd, werd daar kennelijk door mij aan herinnerd en bracht me veilig naar school! Op enig moment hielden de Duitsers een razzia naar mannen die geschikt waren om in Duitsland tewerkgesteld te worden. Vader zat verstopt op zolder, achter de betimmering. Terwijl de Duitse soldaten overal rondliepen, keek ik vanuit de tuin telkens angstig naar boven. Moeder zag dat en wist niet hoe snel ze mij moest bewegen overal naar te kijken behalve naar boven." Voor mij een mooi verhaal, voor mijn broer beleefde oorlogsgeschiedenis, onderdeel van zijn levensgeschiedenis. Iedereen die de oorlog meemaakte zal zijn of haar eigen levensgeschiedenis hebben. Geschiedenis is wat ons gewaar wordt door feiten en in verhalen gestolde ervaringen.

Pakweg 700.000 van de 17,5 miljoen nu in ons land wonende Nederlanders hebben de oorlog (deels) meegemaakt, vier procent slechts! Drie broers van mij horen tot de (voor)oorlogsgeneratie. Ik ben een kind uit het oorlogsjaar 1943 en heb er uiteraard geen enkele concrete herinnering aan. Wat is oorlog? Kan de 96% van onze bevolking die na 1940 werd geboren zich daar ook maar enigszins een voorstelling van maken? Nee, ik ook niet.

Wij hebben oorlogservaringen – op afstand, maar nu dichterbij dan ooit – alleen van horen zeggen en zien. Zo sprak op 31 maart j.l. Zelenski de Tweede Kamer toe: "De in de Tweede Wereldoorlog hard bevochten vrede in Europa is in één moment vernietigd." Zijn medewerkers hadden hun huiswerk goed gemaakt en zo herinnerde Zelenski – hij is een slimme communicator – de Tweede Kamer er fijntjes aan dat de volgende dag ons volk zou stilstaan bij de Grote Opstand, waarin op 1 april 1572 het stadje Den Briel (nu Brielle) werd veroverd op het daar gelegerde Spaanse garnizoen.

Ach, Zelenski – hoezo 1 april een nationale feestdag?! Diezelfde avond zaten in het televisieprogramma Op1 een aantal politici en mensen die van zichzelf vinden dat ze wijs zijn over die boodschap van Zelenski nogal lacherig te doen. Geschiedenis kun je weglachen, zo blijkt – een bevestiging van het feit dat ons volkje niet zo van het herdenken van de geschiedenis is: op 4 mei zijn we twee minuten stil – als we dat al zijn – nadat we op de televisie naar twee toespraken konden luisteren, daarna vieren we een dag feest, er zijn bevrijdingsfestivals en vrijmarkten en dat is het weer voor een jaar.

Ben ik te somber? Dat zou zo maar kunnen. Want ik zie op 4 mei op de Dam juist veel jonge(re) mensen staan en zij weten dat zij leven in het tij van de geschiedenis.

We bezochten dit jaar het concentratiekamp Buchenwald en zagen hoe veel jongeren met grote aandacht de verschrikkingen van dat kamp op zich lieten inwerken. Die zijn samen te vatten in de drie woorden "Jedem das Seine", gesmeed op het hek waardoor het kamp personeel elke dag het kamp verliet om de avond en nacht door te brengen met de geliefden thuis, terwijl de verbrandingsovens nog warm waren...

Nu dichterbij huis: als we vanuit onze woning de blik richten op de oude Sassenpoort, 100 meter bij ons vandaan – zien we vrijwel dagelijks een groep scholieren staan die

verhalen horen over de Zwolse geschiedenis, dus ook hun geschiedenis. Ze worden verteld door enthousiaste en deskundige stadsgidsen, waaronder mijn zwager Arjan Hilbers en we zien hoe aandachtig er wordt geluisterd. Dat voelt elke keer goed!

Geschiedenis is voor veel mensen *interessant*. Zo trok de tiendelige tv-serie *Het verhaal van Nederland* elke keer 1,5 - tot 2 miljoen kijkers! Ons beeld van de geschiedenis wordt sterk bepaald door zulke verhalen die we horen, zien en waarover we lezen.

Maar geschiedenis is méér dan alleen interessant. Wij maken zélf geschiedenis, bewust of onbewust, gewild of ongewild. Geschiedenis overkomt ons niet. Het is waar, de jaren, de seizoenen, de dagen en nachten gaan wel onafwendbaar voort door de krachten in het heelal. En wij mensen zijn een onderdeel van de natuur, die – zolang de mens er van afblijft – zijn eigen weg gaat en daarmee invloed op ons uitoefent, soms rampzalige invloed. Maar levend in dat heelal en die natuur zijn het de *mén*sen die vorm geven aan de aard en richting van de menselijke geschiedenis – onze eigen, 'kleine' en de grote wereldgeschiedenis. Wij mensen hebben nu zelfs zoveel macht dat wij door ons doen en nalaten in staat zijn de aarde kapot te maken. Er zijn mensen die geloven dat je aan de voortgang van de menselijke geschiedenis niets kunt veranderen, "het gaat nou eenmaal zoals het gaat". Er zijn ook mensen die het overlaten aan God, want – zeggen ze – "Hij heeft de wereld in zijn hand". Als we om ons heen kijken lijkt het daar niet op, maar wie dat desondanks gelooft verwijs ik graag naar de grote theoloog Bonhoeffer die déze vorm van religie verwierp en wilde leven "met God zonder God". Dat betekende voor hem: wacht niet tot Hij het ergens daarboven wel regelt; neem zélf verantwoordelijkheid voor je eigen leven, voor de gang van de geschiedenis, als het moet door verzet te plegen. Hij betaalde daarvoor de hoogste prijs; hij was 39 jaar oud toen hij in concentratiekamp Flossenbürg op 9 april 1945 bij zonsopgang werd opgehangen. Kunnen wij – als het ons zo uitkomt – onze eigen verantwoordelijkheid ontlopen waardoor onze geschiedenis tot stilstand komt – waardoor het dood tij wordt? Of overwint het léven? Wat is óns verhaal over óns leven, wat zal ónze geschiedenis worden?

* * * * *

Van Nahuysplein

Het bolwerk werd een plein
de Sassenpoort - ooit vestingwerk -
staat nu alleen nog mooi te zijn
Eeuwoude bomen lijken onvermoeid
hun armen in de lucht geheven
met de geschiedenis te zijn vergroeid
Mensen zijn hier hun weg gegaan
de eeuwen door en even maar
voeg ik mij in de loop van het bestaan
Alles waar geen verhaal van is
verdwijnt uiteindelijk in niets
sterft in het tij van de geschiedenis
Hoe kan ik, vragend zoekend kind
mij wagen op de golven van de tijd
als ik niet wist dat toch het leven wint

Muziek Bonhoeffer was niet alleen een groot theoloog en bestrijder van het nazisme, hij was ook een heel goede pianist, zijn familie heeft lang gedacht dat hij concertpianist zou worden. Hij had ook een grote liefde voor andere klassieke muziek, aanvankelijk vooral het romantisch repertoire, later ook voor Bach, Mozart en Schutz.

1. Hij speelde heel graag Schubert, bijvoorbeeld de heerlijke *Impromptu in G flat major D899 No.3*. Er is een historische [live-opname](#) van de al op leeftijd zijnde legendarische pianist Vladimir Horowitz.
2. In een in de gevangenis geschreven brief noemt hij Bachs *Sonate in G-moll, BWV 1020*. Luister [hier](#)